

پایه‌های فهم علم سیاست

تألیف

دکتر عبدالمجید محمدی‌لرد

دکتر عابد اکبری

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات

بین‌المللی ایران معاصر تهران

۱۳۹۸

سرشناسه	: محمدی‌لرد، عبدالمحمود، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: پایه‌های فهم علم سیاست / تألیف عبدالمحمود محمدی‌لرد، عابد اکبری.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۴ص.
فروست	: انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۴۴۴.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۶-۲۷۱-۴: ۵۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت ثبت نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: علوم سیاسی
موضوع	Political science
شناسه افزوده	: جبر، عابد، ۱۳۶۰ -
رده‌بندی کنگره	: ۳۸۱
رده‌بندی دیویی	: ۳۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۲۰۰۱۲

انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۴۴۴

تهران: صندوق پستی ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵، تلفن: ۷ - ۳۲۶۰۸۶۰، نمابر: ۸۵۰۳۲۶۴

نشانی اینترنت: www.tisri.org پست الکترونیک: info@tisri.org

پایه‌های فهم علم سیاست

نظارت و اجرا: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، معاونت پژوهشی

مؤلف: دکتر عبدالمحمود محمدی‌لرد، دکتر عابد اکبری

صفحه‌آرا: منصوره سعادت

چاپ نخست: مهر ماه ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۶-۲۷۱-۴

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت (جلد گالینگور): ۵۰۰۰۰ تومان

(جلد معمولی): ۳۰۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

۷	مقدمه
	فصل اول: سیاست
۹	(دولت، حکومت، حاکمیت، حکم، مابین گذاری عمومی)
	فصل دوم: ایدئولوژی سیاسی
۲۳	(لیبرالیسم، آنارشیزم، سوسیالیسم، کمونیسم، فاشیسم)
	فصل سوم: رژیم سیاسی
۴۳	(اقتدارگرایی، شبه اقتدارگرایی، جمهوری، دموکراتیک، دندار، موکراسی)
	فصل چهارم: نگرش سیاسی
۶۳	(رادیکال، لیبرال، محافظه کار، واپس گرا)
	فصل پنجم: فرهنگ سیاسی
۶۷	(محدود، تبعی، مشارکتی)
	فصل ششم: مشارکت سیاسی
۸۱	(نظام انتخاباتی اکثریتی و تناسبی، همه پرسی، جامعه مدنی)
	فصل هفتم: رقابت سیاسی
۹۳	(احزاب سیاسی، گروه فشار، جامعه پذیری سیاسی، تفکیک قوا)
	فصل هشتم: قدرت
۱۰۱	(قدرت سیاسی، قدرت اقتصادی، قدرت نظامی، قدرت نرم، قدرت ملی)
	فصل نهم: مشروعیت
۱۰۷	(عقلایی، سنتی، کاریزمایی)

فصل دهم: اقتدار

۱۱۵ (تعهد و الزام سیاسی، نافرمانی مدنی، مسئولیت، حق و تکلیف، حریم خصوصی)

فصل یازدهم: عدالت

۱۴۳ (عدالت توزیعی، عدالت اصلاحی، عدالت روشی)

فصل دوازدهم:

۱۵۳ توسعه (توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی، توسعه فرهنگی)

فصل سیزدهم:

۱۶۹ خشونت و ثبات سیاسی

فصل چهاردهم: امنیت ملی

۱۹۷ (امنیت سیاسی، امنیت اقتصادی، امنیت اجتماعی، امنیت نظامی، امنیت زیست محیطی)

۲۱۵ فهرست منابع

مقدمه

«بدان که دانایان این عالم را به دریا و احوال این عالم را به موج دریا تشبیه کردند و به آن می‌ماند؛ از آن جهت که هر زمان صورتی پیدا می‌آید و هر زمان نقشی ظاهر می‌شود و هیچ‌یک را بقا و ثبات نیست. صورت اول هنوز تمام نشده و استقامت نیافته که صورتی دیگر آمد و آن صورت‌های اول را محو گردانید» (نسقی، ۱۳۶: ۳۷)

اکنون در دهه دوم قرن ۲۱، جهان با م‌اهیم و نوزدهای جدیدی از سیاست مواجه است که با گذشته تفاوت دارد. در این دوران، سیاست به زندگی روزمره انسان‌ها معطوف است و سبک‌های مختلف زندگی را بازنمایی می‌کند. سبک‌های زندگی فردی و اجتماعی مختلف و بسیار متنوع، منعکس‌کننده جهانی بدون مرز، سرشار از حقایق متکثر و دربرگیرنده آغازها، راه‌ها و مسدودگوناگون است. در این جهان، موضوعاتی مانند: تمایلات و علائق خصوصی، اطلاعات و دانش، انترنات، ماوراءالطبیعه و متافیزیک وارد سیاست شده‌اند و فضایی مملو از آشوب و پیچیدگی و واجد دعاوی سیاسی مبهم ایجاد کرده‌اند که امکان دستیابی به اصول ثابت و متقن در سیاست را سلب کرده و امکان تحلیل سیاسی از طریق به‌کار بستن دستورات دقیق و روشمند را از بین برده است. ظهور جامعه مجازی و شبکه‌های ارتباطی نیز مفاهیم کلاسیک جامعه را نامعتبر ساخته و بر پیچیدگی ماهیت سیاست افزوده است.

به‌نظر می‌رسد در چنین شرایطی نمی‌توان برای سیاست، دسته‌ای از اصول، مبانی یا بنیادها را ذکر کرد. براساس تجربه نگارنده این سطور در تدریس درس مبانی علم سیاست در دانشگاه‌های تهران، بهترین روش درک سیاست، تحلیل آن از طریق یادگیری ابزارهای مفهومی پرکاربرد در سیاست است؛ بدین معنی که هر موضوعی از سیاست را می‌توان براساس قواعد مشخص‌کننده خاص آن موضوع تعریف کرد و مجموعه‌ای از این قواعد، درک انسان از سیاست را شکل می‌دهد؛ مانند بازی شطرنج که

از طریق شناخت مجموعه‌ای از قواعد، حرکت هریک از مهره‌ها تعریف می‌شود. آموزش زبان نیز چنین است که ابتدا فرد با تعدادی از کلمات آشنا می‌شود و در مراحل تخصصی‌تر دستور زبان را می‌آموزد.

سیاست جستاری پیچیده است؛ آن قدر پیچیده است که می‌تواند نمونه بارز موضوعات ذاتاً جروبحث‌برانگیز فیلسوفان باشد. اگر اندیشمندان این قدر بر سر معنی و مفهوم سیاست دست‌وپا می‌زنند و سر و دست می‌شکنند، به سبب ارزش زیادی است که برای آن قائل‌اند. نزاع‌های لفظی بر سر معنی سیاست، به احتمال زیاد به این زودی پایان نخواهد یافت. از طرف دیگر، پیچیدگی تحلیل سیاسی با در نظر گرفتن مفاهیم مرتبط با آن، مانند: ایدئولوژی، رژیم و فرهنگ و یا تنش میان آزادی و برابری دوچندان می‌شود. رنج‌تر کردن کار کافی است بستر تاریخی و سیاسی شکل‌گیری و تکامل مفاهیم سیاسی نیز به آن افزوده شود. کتابی که پیش رو دارید، خوانشی از مفاهیم بنیادین سیاست است و تلاشی است در راه رسیدن به درکی درست از مفاهیم بنیادین سیاست و واژگان مربوط به آن.

در بامداد عصر بهانه‌های بی‌سابقه‌ای در سخنانی به یادماندنی یادآور این نکته شد که در مطالعه‌ای از این دست، «ما نباید پیش از آنچه سوژه مورد مطالعه می‌تواند تقبل کند در پی شفافیت باشیم». همچون ایده «دموکراسی» بهانه‌ای از آنست که واژگان سیاسی را تشکیل می‌دهند یا در تعریف خود مورد بحث و تقابل فکری و یا از شفافیت بی‌بانی برخوردار نیستند و در ابهام و عدم شفافیت به سر می‌برند. واقعیت این است که اجماع کامل و انتزاعی تمام‌عیار در میان آنهایی که با سیاست و چنین مفاهیم، واژگان و اصطلاحاتی سروکار دارند همداراه میسر نخواهد بود.

بالین حال، هدف این است که در حد امکان، تعریف و تفسیر واژگان بنیادین سیاست، چه از دیدگاه نظری و چه عملی، شفاف و روشن گردند. از طرف دیگر، و در ادامه دلیلی که توضیح آن در بالا گفته شد، هیچ‌یک از تعاریفی را که در این جستار ارائه خواهد شد نمی‌توان تعریف نهایی و «فصل‌الخطاب» در خصوص هریک از مفاهیم مورد مطالعه تلقی کرد. هدف از گردآوری واژگان سیاست در محدوده جستار حاضر، شفاف‌سازی مفاهیم تا آن اندازه است که به خواننده امکان می‌دهد تا در یاد کمک، آن، پا به عرصه گفتگو در باب سیاست و تحلیل سیاسی بگذارد. امید می‌رود که با تسهیل فهم و درک مفاهیم پیچیده‌ای که لازمه شناخت و بحث سیاست است، دانشجویان عزیز به تعمیق این مفاهیم همت گمارند و در پی دستیابی به شناختی هرچه عمیق‌تر از مباحث مورد مشاجره در خصوص سیاست باشند.